

PREVENTIVNÍ PROGRAM

Příloha č.1: Krizový plán školy

2025/2026

Sestavil:
Hana Šebestová
Školní metodik prevence
a výchovná poradce

Schválil:
Pavel Balda
25.8.2025

OBSAH

1 POSTUP ŠKOLY PŘI VÝSKYTU A KONZUMACI TABÁKOVÝCH VÝROBKŮ, VÝROBKŮ URČENÝCH KE KOUŘENÍ A NIKOTINOVÝCH SÁČKŮ VE ŠKOLE

2 POSTUP ŠKOLY PŘI VÝSKYTU A KONZUMACI ALKOHOLU VE ŠKOLE

3 POSTUP ŠKOLY PŘI KONZUMACI, DISTRIBUCI NEBO NÁLEZU NÁVYKOVÝCH LÁTEK (DÁLE NL) VE ŠKOLE, JEJICH KONZUMACE VE ŠKOLE

4 POSTUP ŠKOLY PŘI ŘEŠENÍ ZÁŠKOLÁCTVÍ

5 POSTUP ŠKOLY PŘI ŘEŠENÍ KRÁDEŽE

6 POSTUP ŠKOLY PŘI ŘEŠENÍ VANDALISMU

7 POSTUP ŠKOLY PŘI ŘEŠENÍ SITUACÍ SPOJENÝCH S NÁSILÍM

8 POSTUP ŠKOLY PŘI ŘEŠENÍ NETOLISMU

9 POSTUP ŠKOLY: HAZARDNÍ HRANÍ

10 POSTUP ŠKOLY PŘI ŘEŠENÍ SEBEPOŠKOZOVÁNÍ

11 POSTUP ŠKOLY PŘI ŘEŠENÍ ZÁVISLOSTI NA NOVÝCH NÁBOŽENSKÝCH HNUTÍCH

12 POSTUP ŠKOLY PŘI ŘEŠENÍ PROJEVŮ EXTREMISMU, RASISMU, XENOFOBIE, ANTISEMITISMU

13 POSTUP ŠKOLY PŘI ŘEŠENÍ PROJEVŮ HOMOFOBIE

14 POSTUP ŠKOLY PŘI ŘEŠENÍ RIZIKOVÉHO SEXUÁLNÍHO CHOVÁNÍ

15 POSTUP ŠKOLY: PŘÍSLUŠNOST K SUBKULTURÁM

16 POSTUP ŠKOLY PŘI ŘEŠENÍ DOMÁCÍHO NÁSILÍ (SYNDROM CAN)

17 POSTUP ŠKOLY: ŽÁCI S PAS

18 POSTUP ŠKOLY PŘI ŘEŠENÍ RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ V DOPRAVĚ

19 POSTUP ŠKOLY PŘI ŘEŠENÍ PORUCH PŘÍJMU POTRAVY

20 POSTUP ŠKOLY: PSYCHICKÁ KRIZE, DUŠEVNÍ ONEMOCNĚNÍ ŽÁKA

21 POSTUP ŠKOLY PŘI SEBEVRAŽEDNÉM CHOVÁNÍ ŽÁKA

22 POSTUP ŠKOLY PŘI ŘEŠENÍ ŠIKANY

1 POSTUP ŠKOLY PŘI VÝSKYTU A KONZUMACI TABÁKOVÝCH VÝROBKŮ, VÝROBKŮ URČENÝCH KE KOUŘENÍ A NIKOTINOVÝCH SÁČKŮ VE ŠKOLE

Ve vnitřních i vnějších prostorách školy je zakázáno užívat návykové látky, tedy a takové látky, které je svým vzhledem, chutí a konzistencí napodobují (tabákové výrobky (zápalný, bezdýmný, nikotinové sáčky atd., elektronické cig.). Viz školní řád.

1. Pokud je žák přistižen při konzumaci tabákových výrobků, výrobků určených ke kouření a nikotinových sáčků v prostorách školy nebo v době školního vyučování, či v rámci školních akcí, je primárně nutné mu zabránit v další konzumaci.
2. Tabákový výrobek, výrobky určené ke kouření a nikotinové sáčky je třeba žákovi odebrat a zajistit, aby nemohl v konzumaci pokračovat. Pokud pedagogický pracovník zajistí u žáka tabákové výrobky, výrobky určené ke kouření, nikotinové sáčky měl by je vhodným postupem předat proti podpisu zákonnému zástupci žáka.
3. Pedagogický pracovník o události sepíše stručný záznam s vyjádřením žáka, zejména odkud výrobek má. Zápis založí ŠMP do své agendy.
4. V případě porušení zákazu informuje třídní učitel zákonného zástupce žáka.
5. V závažných případech (zejména s ohledem na věk a chování dítěte) a jestliže se jednání opakuje, vyrozumí škola orgán sociálně právní ochrany dětí.
6. Z konzumace je třeba vyvodit kázeňské opatření stanovené: Školní řád, Pravidla pro hodnocení chování žáků.

Rizikové faktory	Doména	Protektivní faktory
Souběh s jiným rizikovým chováním. Stres. Současné užívání jiných návykových látek. Přítomnost duševního onemocnění.	Jedinec	Naplňování volného času pozitivními aktivitami. Wellbeing. Negativně vymezený postoj k užívání návykových látek. Vyšší míra sebedůvěry, asertivita.
Nedostatečná informovanost o rizikosti užívání tabáku a nikotinu.	Škola	Ukotvení témat v ŠVP, školní řád, nácvik dovedností, spolupráce s rodinou, odborníky.
Domácnost konzumující tabákové a nikotinové výrobky. Absence rodičovské kontroly a podpory.	Rodina	Rodina odmítající tabákové a nikotinové výrobky. Kontrola a podpora rodičů.
Kolektiv vrstevníků užívajících tabákové a nikotinové výrobky.	Vrstevníci	Kolektiv vrstevníků odmítající tabákové a nikotinové výrobky.
Snadná dostupnost tabákových a nikotinových výrobků. Sociální normy podporující užívání tabáku, nikotinu Rozšířená reklama na tabákové a nikotinové výrobky.	Společnost	Regulace kouření ve veřejných prostorách. Sociální normy odmítající užívání výrobků. Omezení dostupnosti.

2 POSTUP ŠKOLY PŘI VÝSKYTU A KONZUMACI ALKOHOLU VE ŠKOLE

1. V případě, kdy je žák přistižen při konzumaci alkoholu v prostorách školy nebo v době školního vyučování, či v rámci akcí pořádaných školou, je primárně nutné mu v další konzumaci zabránit.
2. Alkohol je třeba žákovi odebrat a zajistit, aby nemohl v konzumaci pokračovat.
3. Podle závažnosti momentálního stavu žáka, případně dalších okolností pedagogický pracovník posoudí, jestli mu nehrozí nějaké nebezpečí.
4. V případě, kdy je žák pod vlivem alkoholu do té míry, že je ohrožen na zdraví a životě, zajistí škola nezbytnou pomoc a péči a zavolá lékařskou službu první pomoci.
5. Jestliže akutní nebezpečí nehrozí, sepíše pedagogický pracovník o události stručný záznam s vyjádřením žáka (zejména odkud, od koho má alkohol), který založí ŠMP do své agendy a vyrozumí vedení školy a zákonného zástupce žáka).
6. V případě, že žák není schopen pokračovat ve vyučování, vyrozumí škola ihned zákonného zástupce a vyzve jej, aby si žáka vyzvedl, protože není zdravotně způsobilý k pobytu ve škole.
7. Jestliže není zákonný zástupce dostupný, vyrozumí škola orgán sociálně právní ochrany dítěte a vyčká jeho pokynů.
8. Zákonnému zástupci ohlásí škola skutečnost, že žák konzumoval alkohol ve škole i v případě, kdy je žák schopen výuky.
9. Jestliže se situace opakuje, splní škola oznamovací povinnost k orgánu sociálně právní ochrany dětí.
10. V případě uživatelského zájmu nebo zájmu jeho zákonných zástupců, poskytne škola potřebné informace o možnostech odborné pomoci při řešení takové situace.
11. Z konzumace alkoholu ve škole je třeba vyvodit sankce. Za nebezpečné a protiprávní jednání je rovněž považováno navádění jiných k užívání alkoholických nápojů.
12. Obdobný postup zvolí pedagogický pracovník i v případě příchodu žáka do školy pod vlivem alkoholu, resp. kdy nelze prokázat, že se žák intoxikoval ve škole.

NÁLEZ ALKOHOLU VE ŠKOLE

1. V případě, kdy pracovníci školy naleznou v prostorách školy alkohol, postupují takto:

- a) Tekutinu nepodrobují žádnému testu ke zjištění chemické struktury.
- b) O nález ihned uvědomí vedení školy.
- c) Nalezenou tekutinu uloží u vedení školy jako případný usvědčující důkaz.
- d) Zpracují stručný záznam o události.

2. V případě, kdy pracovníci školy zadrží u některého žáka alkohol, postupují takto:

- a) Tekutinu nepodrobují žádnému testu ke zjištění jeho chemické struktury.
- b) O nález ihned uvědomí vedení školy.
- c) O nález sepiší stručný záznam, s vyjádřením žáka, u kterého byl alkohol nalezen s datem, místem a časem nálezů a jménem žáka. Zápis podepíše i žák, u kterého byl alkohol nalezen (který jej odevzdal). V případě, že podepsat odmítá, uvede pracovník tuto skutečnost do zápisu. Rozhovoru a zápisu je přítomno vedení školy. Zápis záznamu založí ŠMP.
- d) O nález škola vyrozumí zákonného zástupce žáka, a v případě, že se jedná o opakovaný nález u téhož žáka, i orgán sociálně právní ochrany dítěte.
- e) V případě podezření, že alkohol obsahuje i jiné příměsi a byl nalezen u žáka, který se jím intoxikoval, předají zajištěnou tekutinu přivolanému lékaři.

3. Jestliže žák nabízí ve škole alkohol ostatním žákům, dopouští se protiprávního jednání.

- a) Při zjištění této skutečnosti je namíste přivolat Policii ČR k prošetření události a u nezletilého žáka vyrozumět zákonné zástupce.
- b) V případě, že je ohrožen život a zdraví dítěte, je nutné zavolat zdravotnickou záchrannou službu. Namíste je také vyrozumění OSPOD, neboť se jedná o dítě požívající alkohol (jsou naplněny podmínky uvedené v § 6 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí), a to podléhá oznamovací povinnosti.

Rizikové faktory	Doména	Protektivní faktory
Genetické Specifické: nevhodné konzumní zvyklosti rodičů, špatný rodičovský model. Obecné: nedostatek rodičovské kontroly, konfliktní partnerské vztahy mezi rodiči, stres, nevhodný výchovný styl, málo času na dítě.	Rodina	Práce s rodinou, s rodinným systémem, podpora rodiny.
„Prokonzumní“ orientace komunity (alkohol je považován za žádoucí součást zábavy). Nevhodné vzory (zpěváci, hudební skupiny, sportovci apod. reprezentující hodnotovou orientaci s vysokým oceněním jakéhokoliv a zejména nadměrného užívání alkoholu nebo jiných drog).	Komunita	Pozitivní vzory v komunitě, které prezentují úspěch ve sportu, umění, práci a životě bez asociace s alkoholem nebo jinými návykovými látkami.
Silná pouta na nevhodnou vrstevnickou skupinu.	Vrstevníci	Dobrá vrstevnická skupina s přiměřenými zájmy a aktivitami (vhodné jsou i vrstevnické vazby v rámci organizované skupiny).
Impulzivita, ADHD, poruchy chování a další duševní poruchy.	Osobnost	Schopnost sebekontroly.
Nízké sebehodnocení, velká potřeba ocenění ze strany referenční vrstevnické skupiny.	Jedinec	Dobré sebehodnocení, samostatnost, odolnost vůči skupinovému tlaku, asertivita.
Příliš kompetitivní školní prostředí, které se nevěnuje mezilidským vztahům a opomíjí zdravý životní styl.	Škola	Škola s důrazem na rozvoj vědomostí i sociálních dovedností, podněcující kooperaci a zdravý životní styl. Spolupráce: Krajští protidrogoví koordinátoři Krajští školští koordinátoři prevence Školská poradenská zařízení (pedagogicko-psychologické poradny, speciálně pedagogická centra) Střediska výchovné péče Zdravotnická centra Orgán sociálně-právní ochrany dětí Policie ŠPP

3 POSTUP ŠKOLY PŘI KONZUMACI, DISTRIBUCI NEBO NÁLEZU NÁVYKOVÝCH LÁTEK (DÁLE NL) VE ŠKOLE, JEJICH KONZUMACE VE ŠKOLE

Návykové látky jsou psychoaktivními látkami primárně působící na centrálně nervovou soustavu, kde mění mozkové funkce a způsobují dočasné změny ve vnímání, náladě, vědomí a chování. Mezi tyto látky spadá i alkohol, tabákové výrobky atd. (viz kapitola 1 a 2).

1. V případě, kdy je žák přistižen při konzumaci NL v prostorách školy nebo v době školního vyučování, či v rámci akcí školou pořádaných, je primárně nutné mu v další konzumaci zabránit.
2. Návykovou látku je třeba žákovi odebrat a zajistit ji, aby nemohl v konzumaci pokračovat.
3. Podle závažnosti momentálního stavu žáka, případně dalších okolností, pedagogický pracovník posoudí, zda mu nehrozí nějaké nebezpečí.
4. V případě, kdy je žák pod vlivem NL do té míry, že je ohrožen na zdraví a životě, zajistí škola nezbytnou pomoc a péči a volá lékařskou službu první pomoci.
5. Jestliže akutní nebezpečí nehrozí, pedagogický pracovník ihned zajistí vyjádření žáka a vyrozumí vedení školy, zápis z rozhovoru se žákem je uložen u ŠMP.
6. V případě, že žák není schopen pokračovat ve vyučování nebo dbát pokynů zaměstnanců školy, vyrozumí škola ihned zákonného zástupce a vyzve jej, aby si žáka vyzvedl, protože není zdravotně způsobilý k pobytu ve škole.
7. Jestliže není zákonný zástupce dostupný, vyrozumí škola orgán sociálně právní ochrany a vyčká jeho pokynů.
8. Zákonnému zástupci ohlásí škola skutečnost, že žák konzumoval NL ve škole i v případě, kdy je žák schopen výuky.
9. Škola současně splní oznamovací povinnost k orgánu sociálně právní ochrany dítěte.
10. V případě zájmu žáka nebo jeho zákonných zástupců poskytne škola informace o možnostech odborné pomoci.
11. Z konzumace NL ve škole je třeba vyvodit sankce stanovené školou. Nicméně je nutné rozlišovat distributora od uživatele. Uživatel je nebezpečný pouze sobě, distributor všem. Distribuce je protiprávním jednáním.

12. Navádění jiných žáků k užívání návykových látek je považováno rovněž za nebezpečné a protiprávní jednání.

13. Obdobný postup zvolí pedagogický pracovník i v případě příchodu žáka do školy pod vlivem NL, respektive kdy nelze prokázat, že se žák intoxikoval ve škole.

DISTRIBUCE NL VE ŠKOLE

1. Distribuce NL je v České republice považována za protiprávní jednání. Je proto zakázána. Množství, které žák distribuuje, není nijak rozhodující.

2. Přechovávání NL je také vždy protiprávním jednáním. Množství, které u sebe žák v danou chvíli má, je rozhodující pro to, aby toto protiprávní jednání bylo blíže specifikováno buď jako přestupek nebo jako trestný čin. Toto množství nemusí mít žádný vliv na kázeňský postih.

3. Jestliže má pracovník školy důvodné podezření, že ve škole došlo k distribuci NL, musí o této skutečnosti vyrozumět Policii ČR.

4. Jestliže se tohoto jednání dopustila osoba mladší 18 let nebo bylo namířeno proti osobě mladší 18 let, vyrozumí škola také zákonného zástupce a orgán sociálně právní ochrany dítěte.

5. Pokud v rámci tohoto podezření zajistí pracovníci školy nějakou látku, postupují způsobem popsáním níže.

NÁLEZ NL VE ŠKOLE

A. V případě, kdy pracovníci školy naleznou v prostorách školy látku, kterou považují za návykovou, postupují takto:

1. Látku nepodrobují žádnému testu ke zjištění její chemické struktury.
2. O nález ihned uvědomí vedení školy.
3. Za přítomnosti dalšího pracovníka školy vloží látku do obálky, napíše datum, čas a místo nález. Obálku přelepí, přelep opatří razítkem školy a svým podpisem a uschovají ji do školního trezoru.

4. O nález vyrozumí Policii ČR, která provede identifikaci a zajištění podezřelé látky.

B. V případě, kdy pracovníci školy zadrží u některého žáka látku, kterou považují za návykovou, postupují takto:

1. Zabavenou látku nepodrobují žádnému testu ke zjištění její chemické struktury.
2. O nález ihned uvědomí vedení školy.

3. O nálezu sepíše záznam s vyjádřením žáka, u kterého byla látka nalezena, s datem, místem a časem nálezů a jménem žáka. Zápis podepíše i žák, u kterého byla látka nalezena nebo který látku odevzdal. V případě, že podepsat odmítá, uvede pracovník tuto skutečnost do zápisu. Zápisu a rozhovoru se žákem je přítomno vedení školy.

4. O nálezu škola vyrozumí Policii ČR, která provede identifikaci a zajištění podezřelé látky a informuje zákonného zástupce žáka.

5. V případě, že je látka nalezena u žáka, který se jí intoxikoval, předají látku zajištěnou výše uvedeným postupem přivolanému lékaři.

C. V případě, kdy pracovníci školy mají podezření, že některý z žáků má nějakou NL u sebe, postupují takto:

1. Jedná se o podezření ze spáchání trestného činu nebo přestupku, a proto řešení této situace spadá do kompetence Policie ČR.

2. Bezodkladně vyrozumí Policii ČR, zkontaktují s ní další postup a informují zákonného zástupce žáka.

3. Žáka izolují od ostatních a do příjezdu Policie ČR je nutné mít ho pod dohledem. U žáka v žádném případě neprovádějí osobní prohlídku nebo prohlídku jeho věcí.

Přístup k žákovi s podezřením na užívání návykových látek

Hlavním smyslem práce se žákem, u kterého máme podezření nebo již víme, že užívá návykové látky, je nabídnout „pomocnou ruku“. V přístupu k lidem, kteří užívají návykové látky, je vhodné sledovat několik základních principů, které mají zajistit důvěrnost:

- Koncentrace na vztah a empatii: užívání návykových látek je citlivým tématem a tématem, o němž se mladí lidé často zdráhají mluvit. Očekávají, že se dospělí budou snažit přesvědčit je, aby užívání zastavili, budou je kritizovat nebo trestat za jejich chování. Je důležité nastavení vztahu založeného na vzájemném porozumění a vyjádření porozumění.
- Respekt bez tolerance k užívání návykových látek: je dobré vyvarovat se snahy přinutit žáka měnit své chování, protože to povede jen k rezistenci na straně žáka. Odsouzení takového chování je také kontraproduktivní. Místo toho by měl být žák vnímán jako někdo, kdo má určité důvody pro své

rozhodnutí založené na tom, jak vidí svět. Je dobré nasměrovat úsilí tak, abychom pochopili a pomohli vyrovnat se s důsledky jeho rozhodnutí.

- Vytvoření bezpečného prostředí přispívá k otevřenosti a důvěře. Tam, kde nelze zaručit plnou důvěrnost, by měli zaměstnanci školy o těchto limitech se žákem mluvit. Nelze podlamovat důvěru žáka tím, že budeme slibovat něco, co není možné (např. „co řeknu, zůstane jen mezi námi“, když víme, že to tak nebude).
- Znat své silné stránky a omezení: je důležité nejdříve zvážit úroveň vlastních znalostí a dovedností, ale i časových možností. Učitelé by měli být v případě potřeby připraveni odkazovat na odbornou pomoc (školní psycholog, školní metodik prevence, oblastní metodik prevence atd.).
- Povzbuzení žáka k přijímání odborné pomoci v případě potřeby je vhodné odkazovat na profesní pomoc. Ve skutečnosti je ovšem obtížné někoho přesvědčit, aby vyhledal pomoc. Bez toho, aby žák sám chtěl změnu, změna nebude možná nebo bude jen velmi obtížná.

Rizikové faktory	Doména	Protektivní faktory
Prenatální: genetické predispozice, vystavení působení NL. Perinatální: komplikace při porodu, Dětství: špatná kontrola impulzů, vyhledávání vzrušení, agresivita, úzkostnost, depresivita. Hyperaktivita, ADHD, antisociální chování.	Osobnost	Silné a pozitivní vztahy v rodině, rodičovský monitoring – sledování aktivit dětí a jejich kamarádů, jasná pravidla chování, která jsou důsledně uplatňována v rodině, zapojení rodičů do života jejich dětí.
Na úrovni rodiny: permissivní rodiče, zneužívání dětí, prodrogové postoje.	Rodina	
Na úrovni školy: nepřijetí spolužáky, špatné studijní výsledky. Vrstevníci: užívání návykových látek.	Škola Vrstevníci	Úspěch ve školních aktivitách. Silné vazby s institucemi, jako jsou školy, školská zařízení pro zájmové vzdělávání.
Na úrovni komunity: dostupnost, právní normy.	Komunita	Přijetí konvenčního postoje a normy života bez návykových látek.

4 POSTUP ŠKOLY PŘI ŘEŠENÍ ZÁŠKOLÁCTVÍ

Záškoláctvím se rozumí taková neomluvená nepřítomnost žáka ve škole, a to i opakovaná, která je způsobena zpravidla úmyslně žákem nebo osobami odpovědnými za jeho výchovu, která trvá obvykle po celý vyučovací den (případně po určitou část vyučování, např. v odpoledních hodinách nebo jen v některých předmětech). Cílem je vyhnout se přítomnosti ve vyučování nebo pouze v některých vyučovacích hodinách.

Zákonní zástupci dětí a nezletilých žáků jsou povinni dokládat důvody nepřítomnosti žáka ve vyučování v souladu s podmínkami stanovenými školním řádem (zákon 561/2004). Jsou informováni o způsobu uvolňování a omlouvání žáků z vyučování dle školního řádu.

Způsoby omlouvání nepřítomnosti žáka

1. Zákonný zástupce žáka je povinen omluvit nepřítomnost nezletilého žáka ve vyučování do třetího dne od zahájení absence třídnímu učiteli.
2. Zákonný zástupce žáka je povinen bezprostředně po návratu žáka (max. do tří dnů) provést omluvu absence žáka v elektronické žákovské knížce.
3. O mimořádné uvolnění žádají rodiče předem. Dva dny omlouvá třídní učitel, dobu delší omlouvá ředitel školy. Žádost podávají zákonní zástupci žáka řediteli školy na elektronickém formuláři systému EduPage.
4. Předcházet záškoláctví je možné mj. tím, že škola v případě podezření především v případě časté nepřítomnosti žáka nasvědčující zanedbávání povinné školní docházky bude vyžadovat potvrzení od lékaře.

Postup školy při neomluvené absenci

Rozsah absence se hodnotí vždy za každé čtvrtletí školního roku. Viz *Metodické doporučení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy č. j. MŠMT-780/2024-1, ze dne 5. 2. 2024, k prevenci a postihu záškoláctví a omlouvání žáků z vyučování.*

Zákonný zástupce žáka je povinen bezprostředně po návratu žáka (max. do tří dnů) provést omluvu absence žáka v elektronické žákovské knížce. V případě nedoložení písemné omluvenky absence žáka do 3 dnů od nástupu žáka do školy, lze považovat absenci žáka za neomluvenou.

Neomluvená nepřítomnost

Neomluvenou nepřítomnost za dané čtvrtletí školního roku **do součtu 10 - 12 (2. stupeň)** vyučovacích hodin řeší třídní učitel se zákonným zástupcem žáka formou pohovoru, na který je zákonný zástupce pozván doporučeným dopisem nebo vkladem oznamovacího dopisu do přílohy zprávy v elektronické žákovské knížce.

Při počtu neomluvených hodin **nad 10 - 12** vyučovacích hodin za dané období školního roku ředitel školy svolává školní výchovnou komisi, které se dle závažnosti a charakteru nepřítomnosti žáka účastní: ředitel školy, zákonný zástupce, třídní učitel, výchovný poradce, zástupce orgánu sociálně-právní ochrany dětí, školní metodik prevence, popř. další odborníci a zástupce rady školy. Pozvání zákonných zástupců na jednání školní výchovné komise se provádí doporučeným dopisem nebo vkladem oznamovacího dopisu do přílohy zprávy v elektronické žákovské knížce. O průběhu a závěrech jednání se provede zápis, který zúčastnění podepíší. Neúčast nebo odmítnutí podpisu zákonnými zástupci se v zápise zaznamenávají. Každý účastník jednání obdrží kopii zápisu.

V případě, že neomluvená nepřítomnost žáka **přesáhne 25 - 30 (2. stupeň) hodin**, ředitel školy rozhodne o podání podnětu k zahájení řízení o přestupku (zanedbávání péče o povinnou školní docházku). Podnět je směřován na odbor přestupků MMHK.

Konstruktivní opatření

Při každé absenci třídní učitel vyčká, zda zákonný zástupce žáka omluví a doloží důvody jeho nepřítomnosti ve vyučování do 3 kalendářních dnů od počátku nepřítomnosti (§ 50 odst. 1 a § 67 odst. 1 školského zákona) za podmínek stanovených školním řádem.

Pokud tak zákonný zástupce žáka neučiní, třídní učitel jej prokazatelně upomíná v souladu se školním řádem.

Není-li důvod nepřítomnosti doložen ani po upomínce, třídní učitel o tom učiní záznam (obsahující datum nepřítomnosti, datum nástupu žáka do školy, datum a text upomínky).

Třídní učitel poté přímo kontaktuje zákonného zástupce a informuje jej o absenci žáka. V případě, že se zákonného zástupce podaří kontaktovat, mohou nastat tyto možnosti:

a) Zákonný zástupce o nepřítomnosti žáka ve škole ví a šlo pouze o opomenutí z jeho strany. V tom případě je nepřítomnost omluvena dodatečně a třídní učitel domluví se zákonným zástupcem taková opatření, aby se situace neopakovala.

b) Zákonný zástupce o nepřítomnosti žáka ve škole neví. Učitel probere situaci se zákonným zástupcem dítěte, dotáže se na možný důvod nepřítomnosti, motivuje jej k rozhovoru s dítětem a řešení situace domluvou, případně upozorní na výchovná opatření, stanovená školním řádem. V tomto případě absence obvykle není omluvena.

c) Zákonný zástupce o nepřítomnosti žáka ve škole ví, ale nepovažuje důvody za dostatečné k omluvení, tj. žáka omluvit nechce. Prostřednictvím rozhovoru učitel zjistí možný motiv, který dítě k tomuto jednání vedl. Učitel navrhne další postup ve věci (domluva, zajištění poradenství, doučování, služby), případně zmíní, zda a jaké důsledky pro žáka z dané situace vyplývají. Výsledek je zaznamenán do formuláře (viz např. Metodické doporučení pro práci s Individuálním výchovným programem v rámci řešení rizikového chování žáků – Příloha č. 1). Absence není omluvena.

V komunikaci se zákonnými zástupci žáka je vždy třeba klást důraz na pozitivní přístup a konstruktivní řešení. Je třeba objektivně popsat situaci, zdůvodnit, z jakého důvodu je tato situace nežádoucí, popsat žádoucí stav a navrhnout opatření k jeho nastolení. Nejpozději v tomto bodě (vyjma důvodu uvedeném v odstavci a) informuje třídní učitel ředitele školy, školního metodika prevence a výchovného poradce.

Zvýšená omluvená absence

Vedle neomluvené absence je třeba věnovat pozornost také zvýšené omluvené absenci. Zvýšené množství zameškaných vyučovacích hodin, ačkoli řádně omluvených, je nežádoucí a může být projevem skrytého záškoláctví, kterému je také třeba věnovat patřičnou pozornost a včas proti němu zakročit. Je tedy třeba evidovat omluvenou absenci také ke konci každého čtvrtletí školního roku. V případě, že třídní učitel zpozoruje podezřelý nárůst omluvené absence (přes 50 % vyučovacích hodin) za čtvrtletí školního roku, je na místě, aby se podrobněji zabýval věrohodností důvodů nepřítomnosti.

Schůzka zákonných zástupců žáka s třídním učitelem

Na osobní schůzce je se zákonnými zástupci probrána situace žáka, situace rodiny, učitel zjišťuje možné příčiny záškoláctví a domlouvá s rodiči postup k nastolení

žádoucího stavu. Před schůzkou třídní učitel informuje školního metodika prevence, případně výchovného poradce, který ve věci poskytne své stanovisko spolu s návrhem dalšího postupu. V ideálním případě se školní metodik prevence, výchovný poradce nebo člen vedení školy osobního setkání se zákonnými zástupci účastní.

Účast žáka je možná, protože dítě má právo sdělovat svůj názor na situaci, která se ho týká a je samo o sobě hlavním nositelem změny své situace. Jednání by mělo být v takovém případě přizpůsobeno jeho věku a aktuálnímu stavu.

Pro jednání s rodiči i žákem je třeba zaujmout partnerský, nikoliv komisionální přístup. Rodiče jsou partnery školy v řešení rizikové situace dítěte a důležitými nositeli změny této situace. Cílem je se skutečně domluvit ku prospěchu všech, nikoli situaci vyhrotit.

O schůzce je vyhotoven zápis (viz např. Metodické doporučení pro práci s Individuálním výchovným programem v rámci řešení rizikového chování žáků – Příloha č. 2), a to s podpisem všech zúčastněných. S rodiči bude domluven termín další schůzky, reflektující povahu a závažnost konkrétního případu, jakož i charakter a časovou náročnost opatření, na jejichž přijetí se strany dohodly.

Zpracování a podpis Individuálního výchovného programu (IVÝP)

Všichni zúčastnění budou seznámeni s tím, k čemu IVÝP slouží a jak s ním bude nakládáno. Po sestavení Individuálního výchovného programu a jeho schválení zúčastněnými stranami dojde k realizaci přijatých opatření, průběžnému sledování situace, a reflexi změn, pozitivních i negativních. Další setkání se žákem a zákonnými zástupci, popřípadě i ostatními zainteresovanými subjekty, proběhne v termínech naplánovaných v IVÝP. Jejich obsahem bude vyhodnocení situace a nastalých změn. Je nutno zachovat pozitivní přístup, chválit i za drobné pokroky, v případě stagnace podpořit, poskytnout pomoc. Na základě získaných informací lze IVÝP přehodnotit a pozměnit, ukáže-li se v kontextu nových zjištění jako nevyhovující.

Předání kompetencí třetí straně

Jestliže škola využila všech dostupných způsobů řešení rizikového chování žáka a možností podpory zákonných zástupců, přičemž se situace nezlepšila, škola učiní oznámení přestupkovému orgánu, případ je předán do kompetence třetí straně (OSPOD, obecní úřad, Policie ČR...). Škola vždy postupuje podle okolností konkrétní

situace a podle závažnosti je oprávněna učinit oznámení i v případě, že nevyužila všech způsobů řešení.

Sankční opatření

Vedle konstruktivních opatření, jimiž lze žáka a jeho rodinu motivovat, stimulovat a podpořit v úsilí směřujícím k odstranění problematického jevu a nastolení žádoucího stavu, má škola k dispozici i opatření sankčního charakteru.

Rizikové faktory	Doména	Protektivní faktory
Negativní vzory v okolí, prostředí ohrožené sociálním vyloučením, příslušnost k menšinám, chudoba.	Společnost	Pozitivní vzory ve společnosti, pozitivní poselství v médiích, jasné zákony omezující nedostatečnou povinnou školní docházku, včasné podchycení a práce s rizikovými rodinami v rámci prevence.
Hledání náhradního uspokojení při citové deprivaci nebo neuspokojených základních psychických potřebách, volání o pomoc v tíživé akutní situaci – dítě je ve stresu, projev závažné psychické poruchy, závislosti.	Osobnost jedince	Rozvoj schopností dítěte, svědomitost.
Odpor ke škole u dětí s nižším nadáním (jsou kárány, trestány, či zesměšňovány), vysoké požadavky na žáka, zhoršené sociální postavení v kolektivu (porucha mezilidských vztahů), nechuť ke školní práci, projevy šikanování ve školách, osobnost pedagoga (nespravedlivé hodnocení žáků, lhostejnost k chování žáků, neřešení vážných situací atd.).	Škola	Zdravé klima školy a třídního kolektivu, podpora učitele, včasná diagnostika výukových obtíží a školní neúspěšnosti a náprava motivace k učení, pozitivní hodnocení, podpora sebevědomí s ohledem na individualitu žáka, včasná systematická a efektivní specifická primární prevence.
Zanedbávající, příliš autoritativní nebo příliš liberální výchova, dysfunkční rodina, nedostatečné právní povědomí o rodičovských povinnostech, aktuální zatěžující či krizová situace v rodině (např. rozvod rodičů, ztráta rodiče apod.).	Rodina	Dobré vztahy v rodině, kvalitní a podnětné rodinné prostředí, včasné podchycení problémů a využití odborné pomoci.
Party s negativním cílem činnosti, prostředí ohrožené sociálním vyloučením, absence volnočasových aktivit.	Vrstevnické prostředí, místní komunita	Kvalitní a pestrá nabídka volnočasových aktivit jak v mimoškolní činnosti, tak v místě bydliště, pozitivní vzory ve vrstevnickém prostředí, peer prvek.

5 POSTUP ŠKOLY PŘI ŘEŠENÍ KRÁDEŽE

Škola žákům doporučuje cenné věci, které nesouvisí s vyučováním a vzděláváním do školy nenosit, případně je mohou odkládat na místa k tomu určená, např. u třídního učitele.

1. Při nahlášení krádeže sepíše třídní učitel zprávu o této události na základě výpovědi poškozeného.
2. Pečlivě se zabývejte příčinami. Některé jsou významně polehčující (dítě je ke krádeži donuceno někým jiným, z koho má strach). Někdy se může jednat i o formu kompulzivního chování, kterou je nutné řešit v rámci odborné péče.
3. Sankce, které škola použije v případě, že se někdo dopustí krádeže při poskytování školských služeb nebo při s nimi přímo souvisejících činnostech jsou uvedeny: Školní řád, Pravidla pro hodnocení chování žáků.

Kdy hlásit rodičům

Rodičům poškozeného vždy ihned, rodičům toho, kdo věc sebral, rovněž vždy, nicméně mělo by tomu předcházet precizní zjištění příčin. Celá řada dětí krade proto, že je někdo krást poslal a oni z něj mají strach. Není to sice o nic menší krádež, ale je to informace, kterou by rodič měl vědět také.

Kdy hlásit policii

V případě, kdy je škoda nikoliv nepatrná, nikdo nejeví snahu o nápravu a škola není vlastními silami schopná domoci se takové nápravy. Musí se jednat o úmyslné zcizení, poškození nebo zničení věci. Hlásíte také tehdy, jestliže o to žádá poškozený nebo poškozená nebo jejich zákonní zástupci. Důležité upozornění: Škola a školské zařízení není orgán činný v trestním řízení, takže nemůže nic vyšetřovat. Pokusy o „vyšetřování“ ze strany školy, mohou nenapravitelně ovlivnit další vyšetřování Policie ČR.

Kdy hlásit OSPOD

V případech, kdy se jedná o opakované jednání a výchovná a další opatření, která zvolila škola, neměla žádný účinek.

6 POSTUP ŠKOLY PŘI ŘEŠENÍ VANDALISMU

Ve škole se jedná nejčastěji o poškozování školního majetku či věcí spolužáků. Útoky na věci mají za následek jejich úplné zničení (ulomené části nábytku, prokopnuté dveře, zničené školní pomůcky, učebnice části oblečení apod.). Mezi poškozování školního majetku řadíme také sprejerství.

Snažme se vždy dobrat příčiny daného jednání a s ní následně pracovat. V případě, že se práce s příčinou vymyká našim možnostem nebo pro ni nemáme zákonné opodstatnění, hledáme na nás navazující instituci nebo organizaci, která s příčinou pracovat může a umí, a zprostředkujeme kontakt mezi ní a žákem nebo žákyní, kteří se vandalismu dopustili (PPP, SVP).

Vandalismus páchaný na půdě školy

Kdy, koho a v jakém případě vyrozumět:

1. Vždy zákonného zástupce.
2. Při odmítnutí spolupráce rodičů, zákonných zástupců nebo při opakovaném vandalismu vyrozumět OSPOD.
3. Pokud nedojde ke smíru – náhrada vzniklé škody, ohlásit věc Policii ČR.
4. Při každém vandalském činu podávat vždy objektivní informace pedagogickému sboru, vychovatelům, žákům a rodičům, aby bylo zamezeno „informačnímu šumu“ a překrucování stavu věci.
5. Při opakovaném vandalismu stejným žákem oslovit pedagogicko-psychologické poradenství nebo střediska výchovné péče (souhlas zákonných zástupců).

Rizikové faktory	Doména	Protektivní faktory
Temperament, emoční labilita, úzkostnost, deprese, odolnost v zátěžových situacích negativní životní události, nízké sebevědomí a sebehodnocení.	Jedinec	Sociální dovednosti, emocionální stabilita, pozitivní vztah k sobě samému, odolnost vůči zátěži.
Dysfunkce v rodině, nápodoba či ztotožnění se s negativními vzory.	Rodina	Intolerance vůči rizikovému chování, funkční rodina.
Dysfunkční vztahy s vrstevníky, členství ve skupině s rizikovým chováním.	Vrstevníci	Vrstevnická skupina s přiměřenými zájmy a aktivitami.
Nezdravé školní klima, výchovné styly a osobnost učitele, nedodržování pravidel, zanedbávání vývojových potřeb žáků.	Škola	Zdravé školní klima, srozumitelná pravidla, participace žáků a rodičů, rozvoj individuálních schopností.
Nedostatečná nabídka volnočasových aktivit, závadové party, alkohol a další návykové látky.	Komunita, společenství	Pozitivní vzory osobností společnosti, dostatečná nabídka volnočasových aktivit.

7 POSTUP ŠKOLY PŘI ŘEŠENÍ SITUACÍ SPOJENÝCH S NÁSILÍM

Krizové situace spojené s násilím ve školním prostředí zahrnují zejména rizikové chování, které je vyvoláno krizovou situací, která přichází z:

1. vnitřního prostředí: řešení konfliktů neadekvátním způsobem, zejména šikana, kyberšikana, vandalismus, tedy útok na školu ze strany žáků, případně ze strany pedagogů.
2. vnějšího prostředí: řešení konfliktů neadekvátním způsobem, násilí způsobené osobou, která navštívila školu, obvykle rodič/rodiče žáka, násilí způsobenému osobou/osobami, která vnikla do školy nebo jejího okolí a ohrožuje školu násilím nebo jinými prostředky, které mohou ohrozit žáky, pedagogy a další pracovníky školy.

Krizový plán školy zpracovává: BAS SCHOLA s. r. o., prochází každoroční revizí.

Schvaluje ředitel školy.

Rizikové faktory	Doména	Protektivní faktory
Nedostatek rodičovské kontroly a podpory.	Rodina	Funkční rodina
Nedostatečná nabídka nebo dostupnost alternativ trávení volného času. Oslabený pocit bezpečí a důvěry ke škole ze strany žáků a zaměstnanců. Oslabený pocit sounáležitosti a odpovědnosti za spoluutváření bezpečného prostředí ve škole. Nízká úroveň spolupráce mezi zaměstnanci, žáky, rodiči, nízká úroveň povědomí o zachycení včasných příznaků krizové situace. Nedostatečně zpracovaná pravidla pro předcházení nebo rozvoj dopadů rizikové situace. Nízká informovanost o postupech v předcházení nebo minimalizaci dopadů krizové situace u zaměstnanců a žáků. Poruchy chování, rizikové chování.	Komunita, škola	Podpora širokého spektra aktivit v komunitě i ve škole. Podpora a rozvoj fyzického a psychologického bezpečí ve škole, posilování pozitivních vztahů ve třídě, pedagogickém sboru a mezi žáky a zaměstnanci. Zpracovaný preventivní program a realizace preventivních aktivit. Podpora rozvoje odpovědnosti stanovením jasných odpovědností ve vztahu k rizikovým událostem, podpora kooperace zaměstnanců, žáků a rodičů stanovením pravidel pro vnitřní a vnější komunikaci. Včasná diagnostika, adekvátní intervence. Posílení kontrolních mechanismů.
Uzavřenost, nekonformnost, úzkosti, deprese.	Osobnost	Podpora sebevědomí. Respekt k odlišnostem.

8 POSTUP ŠKOLY PŘI ŘEŠENÍ NETOLISMU

Termínem netolismus označujeme závislost na tzv. virtuálních drogách. Mezi ně patří zejména: počítačové hry, sociální sítě, internetové služby (různé formy chatu), virální videa, mobilní telefony, televize aj.

1. V případě, že má učitel u žáka podezření na některou z forem netolismu, seznámí s touto skutečností školního metodika prevence, třídního učitele a vedení školy.
2. Školní metodik prevence nabídne žákovi adekvátní pomoc. Tou může být především zprostředkování kontaktů na odborná zařízení a podpora žáka při řešení obtížných situací, které mu jeho rizikové chování přináší.
3. Školní metodik prevence současně informuje zákonné zástupce.
4. Zákonným zástupcům nabídne pomoc a předá databázi institucí zabývajících se touto problematikou (pedagogicko-psychologická poradna, středisko výchovné péče, odborná zdravotnická zařízení, nestátní organizace orientované na danou problematiku).

Rizikové faktory	Doména	Protektivní faktory
Nedostatek rodičovské kontroly.	Rodina	Funkční rodina.
Nedostatečná nabídka nebo dostupnost alternativ trávení volného času. Poruchy chování, rizikové chování.	Komunita, škola	Podpora širokého spektra aktivit v komunitě i ve škole. Podpora a rozvoj pozitivních vztahů ve třídě. Včasná diagnostika, adekvátní intervence. Posílení kontrolních mechanismů, podpora rodinných vazeb.
Uzavřenost. Nekonformnost. Úzkosti a deprese.	Osobnost	Podpora sebevědomí. Respekt k odlišnostem.

9 POSTUP ŠKOLY: HAZARDNÍ HRANÍ

Jako hazardní hraní či hráčství lze označit jakékoliv jednání, které vyžaduje nevratné investice (peníze nebo jinou hodnotu) s vidinou zisku založeného na náhodě nebo nejistém výsledku.

Hazardní hra se v prostorách školy netoleruje. U drobných neorganizovaných hazardních her (karty o peníze ve škole atp.) se přes zdánlivou nevinnost jedná o prvotní formy hazardu a je potřeba jim ze strany školy věnovat pozornost, byť nejde o vysoce rizikové aktivity. Škola se též vhodným způsobem jasně veřejně vymezuje proti této formě rizikového chování.

Kdy, koho a v jakém případě vyrozumět (rodiče, PPP, OSPOD, Policii ČR atd.).

1. V případě podezření, že se nezletilý žák věnuje hazardnímu hraní, by měl učitel (či lépe třídní učitel) v první řadě informovat rodiče žáka při osobním setkání.
2. Podporu v této situaci mohou poskytnout pracovníci školního poradenského pracoviště (školní metodik prevence, výchovný poradce).
3. Pokud rodiče odmítají spolupracovat s pracovníkem školy, je škola oprávněna vyrozumět OSPOD. V případě vážného či odůvodněného podezření zákon dokonce určuje školskému zařízení za povinnost nahlásit tuto skutečnost OSPOD.

Rizikové faktory	Doména	Protektivní faktory
Vyhledávání vzrušujících zážitků, impulzivita, hyperaktivita, poruchy chování, disharmonický vývoj, soutěživost, hraní her a trávení mnoho času na internetu, prožitá traumata, psychické nemoci	Osobnost	Citová stabilita, sebeovládání, realistický vztah k penězům, vážení si hodnoty peněz.
Nedostatek rodičovské kontroly, hazardní hraní či užívání návykových látek v rodině, nepodnětné rodinné prostředí, nezaměstnanost rodičů a chudoba, nefunkční či narušené rodinné vztahy.	Rodina	Podpora cílevědomosti a volnočasových aktivit, existence kvalitních vztahů, pozitivní životní hodnoty, přiměřená rodičovská kontrola a znalost způsobů trávení volného času dítěte, vhodné způsoby hospodaření s penězi, bezpečné používání internetu.
Hazardní hraní u spolužáků, absence preventivních programů, jen formální plnění, malá či žádná nabídka smysluplného trávení volného času, malá kontrola nad užíváním informačních technologií žáky.	Škola	Vysoká úroveň školy, příležitosti pro efektivní trávení volného času, včasná diagnostika a intervence, specifická prevence hazardního hraní, rodiče.
Pozitivní vzory, racionální politika přísně regulující hazard, finanční podpora preventivních aktivit na školách a zdravého životního stylu.	Společnost	Přílišná dostupnost hazardních her. Prostředí ohrožené sociálním vyloučením, chudoba a krize.

10 POSTUP ŠKOLY PŘI ŘEŠENÍ SEBEPOŠKOZOVÁNÍ

Sebepoškozování je komplexní autoagresivní chování, které na rozdíl od sebevraždy nemá fatální následky a které lze nejlépe chápat jako nezralou odpověď na akutní nebo chronický stres, nezvladatelné emoce či myšlenkové pochody.

Nejčastěji pozorovaným sebepoškozujícím chováním je řezání (žiletkou, střepem atd.), pálení kůže, škrábání, píchání jehlou, rozrušování hojících se ran, značkování rozpáleným kovem nebo například značkovací pistolí, obrušování popálené kůže, kousání, údery, nárazy, dloubání, tahání kůže a vlasů/ochlupení a další.

1. Pokud má učitel u žáka podezření na některou z forem sebepoškozování, oznámí tuto skutečnost neprodleně školnímu metodikovi prevence, třídnímu učiteli a vedení školy.

V případě přímého rizika vážného zranění nebo smrti následkem sebepoškození je namíste okamžitá, i nedobrovolná hospitalizace na psychiatrii. Při odmítání hospitalizace bývá nutná asistence Policie ČR.

2. Třídní učitel kontaktuje rodinu a zahájí systematickou spolupráci.

3. Školní metodik prevence se společně s třídním učitelem snaží zjistit příčiny sebepoškozování.

4. Školní metodik prevence motivuje zákonné zástupce žáka k návštěvě specialisty.

5. Škola stanoví jasné hranice a pravidla na půdě školy (například lze zavést pravidlo, že žák může za učitelem přijít kdykoliv, když pociťuje nutkání poškodit se).

6. Ohlašovací povinnost (Policie ČR/ OSPOD) se netýká přímo sebepoškozování, ale doprovodných problémů: šikany, sexuálního zneužívání, zanedbávání péče, týrání dítěte (syndrom CAN) atd., povinnost hlášení podléhá rovněž podezření navádění dětí k sebepoškození (skupina poškozujících se, kyberšikana).

Rizikové faktory	Doména	Protektivní faktory
Emoční labilita, impulzivita výrazný egocentrismus, hraniční (borderline) rysy. Hraniční porucha, porucha příjmu potravy (anorexie, bulimie), posttraumatická stresová porucha.	Osobnost Psychiatrické poruchy	Harmonický vývoj osobnosti s adekvátní asertivitou a odolností vůči zátěži. Medikamentózní terapie, ale zejména psychoterapie uvedených poruch.
Zneužívání. Invalidace pocitů a prožitků. Chybění hranic ve výchově. Chybění prostoru pro zdravé vyjádření agresivity. Dysfunkční rodina.	Rodina	Podpůrné a motivující rodinné zázemí. Jasně hranice ve výchově.
Šikana. Negativní vzory: poškozující se spolužák/skupina. Šokovaný, indiskrétní, odsuzující, trestající učitel.	Škola	Vnímavost školy vůči osobnostním specifikům. Otevřená komunikace. Pochopení, respekt a diskrétnost v jednání s poškozujícím se. Ochota naslouchat bez hodnocení a zděšení.

11 POSTUP ŠKOLY PŘI ŘEŠENÍ ZÁVISLOSTI NA NOVÝCH NÁBOŽENSKÝCH HNUTÍCH

Za rizikové považujeme především skupiny řazené ke kultům a sektám. Pod pojmem „sekta“ rozumíme v kontextu primární prevence rizikového chování určitou ohraničenou sociální skupinu, jejíž členové sdílejí ideologický koncept, jehož prostřednictvím se skupina vymezuje vůči svému okolí, a dochází při tom k postupné sociální izolaci, manipulaci a ztrátě soukromí.

1. V případě, že má učitel u některého žáka podezření na příslušnost k tzv. novým náboženským hnutím, informuje o této skutečnosti ředitele školy, třídního učitele, školního metodika prevence a zákonného zástupce dítěte.
2. Pokud je rodina členem společenství se znaky sekty a není podezření na zanedbávání péče či jiný trestný čin vůči dítěti, není možné ze strany pedagoga ovlivnit zapojení dítěte do tohoto společenství.
3. V odůvodněných případech je možné kontaktovat tato pracoviště: pedagogicko-psychologickou poradnu, středisko výchovné péče, OSPOD, Policii ČR.

Rizikové faktory Potřeba jedince	Rizikové faktory Nabídka sekty	Doména	Protektivní faktory
Ulehčit si v odpovědnosti za své rozhodování. Altruismus (pomoci druhým). Touha po moci. Ovlivnit osud ve svůj vlastní prospěch. Orientace v nepoznaném, magickém. Zasloužit si své spasení. Nalézt smysl života. Nespokojenost s konzumem.	Jasně vedení, šablony: stačí plnit. Služba, podíl na záchraně světa. Možnost růstu v hierarchii sekty. Metody, techniky, principy jeho ovládání. Možnost porozumět a ovládat to. Plněním – zdánlivá jistota. Konkrétní a konečné naplnění této potřeby. Alternativní životní styl.	Osobnost	Osobnost: Zdravé sebevědomí a sebepojetí. Pocit moci nad svým životem. Rodina: Bezpodmínečné přijetí dítěte. Demokratický styl výchovy (svoboda názorů, postojů). Hodnotový systém. Škola: Kritické myšlení. Smysluplné trávení volného času Informace o existenci a rizicích sekt. Společnost: Programy primární prevence, informace o existenci sekt a jejich rizicích.
Někam patřit (společenství, parta, kolektiv).	Přátelství, „dokonalé“ vztahy.	Rodina, škola, společnost	
Být přijímán jako osobnost Založit kvalitní rodinu.	Lichocení, obdiv. Zaručené recepty na dokonalou rodinu.	Rodina, škola	
Poznávat, vědět víc, vzdělávat se. Zásady zdravého života.	Studium, kurzy, meditace, vyšší vědomí. Zásady života v souladu s přírodou.	Škola	

12 POSTUP ŠKOLY PŘI ŘEŠENÍ PROJEVŮ EXTREMISMU, RASISMU, XENOFobie, ANTISEMITISMU

Za extremistické chování lze považovat takové, které je vědomě konáno ve prospěch politických, náboženských a etnických hnutí a ideologií, která směřují proti základům demokratického ústavního státu.

1. Zjistit hloubku extremistického přesvědčení či rasistických, xenofobních anebo antisemitských postojů u jednotlivců a zjistit jejich případné vazby na extremistickou scénu mimo školu.
2. Zjistit rozšíření uvedených postojů v kolektivu, třídě, škole.
3. Vyvolat diskusi o problémech souvisejících s uvedenými postoji s cílem odhalit jejich příčinu.
4. Nabídnout alternativní volnočasové aktivity.
5. Zaměřit výuku na tyto problémy.
6. Okamžitě a razantně vystoupit proti projevům intolerance mezi žáky vyvolanými uvedenými postoji a názory.
7. Pozvat experty k diskusi s žáky.
8. Informovat rodiče v případě zjištění uvedených hlouběji zakotvených postojů a nabídnout jim spolupráci.
9. V případě závažných projevů (především násilných) informovat bezpečnostní složky (Policii ČR).

Rizikové faktory	Doména	Protektivní faktory
Agresivita.	Osobnost	Kontrola impulzivity.
Potřeba začlenění.	Osobnost, vrstevníci	Silné komunitní vazby, pozitivní volnočasové aktivity.
Nadměrné autoritářství	Rodina, škola	Odbourávání přehnaně autoritářských modelů.
Politický vliv okolí.	Rodina, vrstevníci, internet	Vědomostní kompetence.
Pedagogická nekompetence.	Pedagogičtí pracovníci	Efektivita školského systému, ŠVP.
Paušalizující stereotypy.	Vrstevníci, rodina, společnost	Vědomostní kompetence, pozitivní zážitky.
Kriminalita.	Škola/společnost/stát	Vhodná prezentace problému a jeho řešení.
Politikaření a nedodržování demokratických hodnot.	Politické spektrum	Vhodná prezentace problému a důsledná demokratická politika.

13 POSTUP ŠKOLY PŘI ŘEŠENÍ PROJEVŮ HOMOFOBIE

Homofobie v nejširším slova smyslu zahrnuje postoje a chování vyjadřující nepřátelství vůči lidem s menšinovou sexuální orientací či pohlavní identitou, respektive vůči lidem, kteří vybočují z běžných genderových norem. V užším slova smyslu se jedná pouze o postoje a jednání negativně namířené vůči homosexuálním lidem. Pro podobné jevy ve vztahu k lidem bisexuálním se někdy používá separátní termín *bifobie*, zatímco v případě nenávisti vůči lidem transsexuálním se mluví o *transfobii*, avšak tyto termíny nejsou v českém jazykovém prostředí příliš rozšířené. Ačkoliv se tyto tři jevy v některých detailech odlišují, jejich kořeny a projevy jsou velmi podobné.

Toto rizikové chování souvisí s dvěma dalšími problémovými oblastmi, kterými jsou šikana a extremismus.

Kdy, koho a v jakém případě vyrozumět

Méně výrazné projevy homofobie může řešit pedagog sám za pomoci školního metodika prevence, výchovného poradce či odborníka z některé nevládní neziskové organizace.

V případech závažnějších forem homofobních projevů, zejména rozvinuté šikany je vhodné kontaktovat především pracovníky pedagogicko-psychologických poraden.

Je-li podezření na spáchání trestného činu, potom je třeba kontaktovat Policii ČR v souladu s pokynem MŠMT. Trestné činy jsou takové skutky, které jsou definovány Trestním zákoníkem, č. 40/2009 Sb. v platném znění. V souvislosti s homofobií se může objevit podezření na různé trestné činy, například: poškození cizí věci (§228), projev sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka (§404) omezování osobní svobody (§171) či ublížení na zdraví (§146).

14 POSTUP ŠKOLY PŘI ŘEŠENÍ RIZIKOVÉHO SEXUÁLNÍHO CHOVÁNÍ

K rizikovému sexuálnímu chování patří předčasný začátek pohlavního života (do této skupiny řadíme také zvýšenou konzumaci pornografie před 15. rokem života), vysoká frekvence pohlavních styků, náhodné známosti, promiskuita, prostituční chování, prezentování vlastních explicitně erotických materiálů na internetu, krvavé sexuální praktiky, vaginální, anální a orální styk bez použití kondomu mimo dlouhodobé partnerství, kde se předpokládá věrnost partnerů. Dítě může být buď aktivním konatelem rizikového sexuálního chování, nebo jeho obětí.

1. Učitel by měl zasáhnout tehdy, kdy lze sexuální chování pokládat za škodlivé. A to v těchto případech: pokud ho dítě neprovádí v soukromí; pokud vznikne podezření, že při něm nějak zraňuje sebe nebo někoho dalšího, pokud se ze sexuálního chování stane nutkavé chování (to znamená, že tomu dítě věnuje tolik prostoru, že zanedbává svoje běžné povinnosti, hygienu, přátele, učení a podobně).

Pokud má učitel podezření na některou z forem rizikového sexuálního chování, informuje o této skutečnosti ředitele školy, třídního učitele, školního metodika prevence a zákonného zástupce dítěte.

2. Podle závažnosti rizikového chování je možno situaci řešit buď na půdě školy, nebo ve složitějších případech zprostředkovat kontakt rodičů se specialisty.

3. V případě, že rodiče nemají zájem situaci řešit, je potřeba kontaktovat OSPOD, resp. Policii ČR.

Rizikové faktory	Doména	Protektivní faktory
Rodinné prostředí (nízký socioekonomický status; rozvod nebo partnerské potíže rodičů; osobnostní patologie jednoho nebo obou rodičů).	Rodina, Komunita, Prostředí	Práce s rodinou, podpora rodiny, doporučení odborných kontaktů pro rodiče k řešení.
Výchova (nedostatečná kontrola, příliš zaměstnaní rodiče, nadměrná restriktivní výchova).	Rodina	Snažit se ve škole vytvářet pozitivní modely fungování rodiny: učit se dobrému vztahu žák – učitel; jasná pravidla fungování.
Prožité trauma (úmrtí někoho blízkého; prožití nehody; psychická nemoc v rodině; syndrom CAN).	Osobnost	Nabídka psychoterapie (tu může poskytovat pouze specialista), vedení k otevřené komunikaci, respektování hranic dítěte.
Hendikep (tělesný, psychický nebo i sociální – je-li dítě z minoritní společenské skupiny).	Osobnost, Komunita	Rozvoj individuálních možností, výchova k respektu a toleranci, rozvoj tvořivosti i obecné vzdělanosti. Pomoc se začleněním se.
Riziková místa (se sníženou možností úniku, špatně osvětlená, malá frekvence pohybu lidí).	Prostředí	Učit děti vyhýbat se těmto místům nebo se v nich bezpečně chovat.
Dostupnost pornografie nebo filmů s agresivním obsahem.	Rodina, Komunita, Prostředí	Vhodná vrstevnická skupina s přiměřenými pozitivními zájmy a aktivitami.

15 POSTUP ŠKOLY: PŘÍSLUŠNOST K SUBKULTURÁM

Subkultury (např. anarchismus, emo, gothic, hip – hop, punk, ska/reggae, RPG komunity, skinheads) jsou přirozenou součástí života dospívajících. Umožňují dospívajícímu především odpoutat se od pasivního následování hodnot rodičů a autorit, vytváří předpoklad pro budoucí tvorbu vlastní identity v rámci společnosti a představují první krok v rámci nacházení vlastní svébytnosti (proces individuace). Samotná příslušnost k subkultuře ještě nic neznamena, nenese automaticky nebezpečí výskytu rizikového chování. Negativním dopadem příslušnosti k některým subkulturám může být osvojení si některých forem rizikového chování, nejčastěji různé formy závislostního jednání (konzumace nejrozličnějších drog či ulpívání na jednom typu činnosti).

Pokud se vyskytne případ příslušnosti žáka k některé subkultuře, úkolem školy není řešit tuto příslušnost, ale pouze případné projevy rizikového chování.

Specifická intervence je řízena povahou rizikového chování (viz doporučený postup při závislosti na návykových látkách, záškoláctví apod.).

Pedagog se může k žákovi či studentovi „přiblížit“ akceptací žákovy příslušnosti k subkultuře a vyjádřeným porozuměním jeho situaci. Měl by být schopen podat pomocnou ruku a dát jasné hranice nepřijatelným formám chování. Pokud tento přístup nebude účinný, pak je třeba situaci řešit společně s rodiči/zákonnými zástupci a poradenským zařízením.

Pokud má učitel jistotu, že byl spáchán trestný čin, má ze zákona povinnost obrátit se na orgány činné v trestním řízení. Pokud má takové podezření, zákon určuje školskému zařízení za povinnost nahlásit tuto skutečnost obecnímu úřadu, tedy sociálnímu pracovníkovi z orgánu sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD).

16 POSTUP ŠKOLY PŘI ŘEŠENÍ DOMÁCÍHO NÁSILÍ

Domácí násilí řadíme mezi typy rizikového chování, které mohou ohrozit zdravý vývoj žáků a mít nepřímé dopady na chování žáků. Má negativní vliv na harmonický vývoj dětí a mladistvých zejména v oblasti emocionální, vztahové, může ohrozit i zdravý tělesný vývoj.

Násilí, které se odehrává v rodině, se může projevovat v chování žáka a může být jedním z důvodů dalších forem rizikového chování (např. záškoláctví, zneužívání návykových látek, sebepoškozování, násilné chování aj.). Domácí násilí představuje obvykle fyzické, psychické, nebo sexuální násilí mezi blízkými osobami, k němuž dochází skrytě v soukromí.

Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte (CAN=Child Abuse and Neglect): jde o jakoukoliv formu týrání, zneužívání a zanedbávání dětí, která je pro naši společnost nepřijatelná.

Postup

1. Prvním, co musí učitel udělat, aby mohl týranému dítěti pomoci, je vůbec

všimnout si a odhalit to, že dítě nese nějaké stopy týrání.

Jde o změny chování žáka, jednak o fyzické známky vypovídající o násilném zacházení s dítětem. Jedním z nejčastějších signálů ukazujících na možné týrání doma je náhlé podstatné zhoršení prospěchu žáka. Dítěti začne být úplně jedno, zda dostane dobrou, nebo špatnou známku. Z veselého dítěte se často stane úzkostný žák, který je neprůbojný. Může mít zároveň nejrůznější problémy ve vztazích se spolužáky. Dítě, které bylo dříve kamarádké, se začne najednou ostatních stranit, nebo se může naopak začít chovat vůči nim agresivně. U žáka se mohou projevit také nejrůznější poruchy v pravidelných návycích: spaní (do školy chodí pozdě) nebo stravování (při obědě opakovaně nedojídá). Pokud jde o tělesné známky, zvláště učitel tělocviku má jedinečnou možnost všimnout si různých modřin, odřenin či nezvyklé únavy či apatie žáka.

2. Rozhovor s žákem je klíčový

Pokusit navázat s žákem osobní kontakt. Situaci prvního kontaktu mezi učitelem a žákem samozřejmě vždy zjednodušuje to, pokud vztahy mezi nimi nejsou jen striktně formální.

Jednou z možností je, že učitel žákovi, který se nechce se svým problémem svěřit, doporučí, aby se obrátil na Linku bezpečí, či aby se obrátil na kohokoliv, komu důvěřuje.

Učitel by se proto měl také taktně obrátit na jeho spolužáky nebo sourozence a zeptat se jich, zda o příčině jeho problémů nevědí něco bližšího.

Vystoupení týraného dítěte z anonymity je to nejtěžší, co po něm můžeme chtít. Nepochybně to souvisí s faktem, že má totiž mluvit o tom, jak mu ubližují jeho nejbližší.

3. Rodič může situaci ujasnit

Přestože je to právě rodič, nebo jiný zákonný zástupce, kdo je pravděpodobným původcem týrání, neznamená to, že by ho měla škola z celého procesu pomoci žákovi automaticky vyčlenit. Pokud si učitel pozve do školy zákonného zástupce žáka, neočekává se, že by na ně měl hned udeřit s tím, aby mu vysvětlili, kdo u nich doma týrá jejich dítě.

Učitel by měl v první fázi po rodiči chtít, aby pouze okomentoval to, jak si vysvětluje problémy, které učitel u dítěte vyzoroval. Může tak i zjistit, že skutečnou příčinou žákova neobvyklého chování je něco jiného než domácí týrání. Anebo může být zájem školy o osud žáka pro zákonného zástupce dostatečnou výstrahou k tomu, aby si uvědomil, že další ubližování dítěti bude mít pro něj vážné následky. Navíc učitel může z chování rodiče nepřímo poznat, zda v rodině k týrání nedochází.

Pokud učitel od rodičů nic nezjistí, a dítě se chová i nadále nezvykle, jde o další důvod k zapojení odborníka.

4. Na řadě je odborník

Tehdy, když dítě samo přizná, že je týráno, nebo když si učitel jinak potvrdí, že bylo nějak fyzicky nebo psychicky poškozeno, měl by kontaktovat odborníky.

Pokud vyučující získá hodnověrným způsobem poznatky o tom, že někdo připravuje, páchá nebo již spáchal jednání, které lze posoudit jako týrání dítěte, má podle platných zákonů tzv. oznamovací povinnost. Jakmile se tedy kdokoli ve škole dozví o násilí páchaném na dítěti, pak tuto skutečnost neprodleně oznámí orgánům činným v trestním řízení. Souběžně je povinností školy informovat také OSPOD.

U každého podezření o výskytu daného jevu musí být vždy informován ředitel školy.

17 POSTUP ŠKOLY: ŽÁCI S PAS

Poruchy autistického spektra (dále jen „PAS“) jsou skupinou poruch, které se diagnostikují na základě projevů chování. V Mezinárodní klasifikaci nemocí (MKN - 10) jsou označovány jako pervazivní (všepřonikající) vývojové poruchy, mezi které jsou řazeny mj. dětský autismus, atypický autismus, Rettův syndrom, Aspergerův syndrom, jiné pervazivní vývojové poruchy, pervazivní vývojová porucha nespecifikovaná.

Krizové situace ve škole zahrnují zejména rizikové chování vyvolané situací, která nastane z důvodu nepochopení současné potřeby žáka, kterým může být nepohodlí, změny aktuálního zdravotního stavu, či jiných faktorů, které ovlivňují jeho aktuální naladění. Reakcí žáka na takové nepochopení je řešení situace neadekvátním způsobem, neadekvátními verbálními projevy, vzdorovitým chováním, stereotypním chováním, agresí vůči ostatním spolužákům či dospělým, sebepoškozováním, výbušným chováním, vulgárním vyjadřováním apod. Jedná se o manifestaci vysoce stresové situace, ve které se žák ocitl. Následkem takto vyhocené situace může v případě jejího podcenění či neadekvátního zásahu či postupu zaměstnance školy či školského zařízení, dojít až k agresi vůči ostatním. Incidenty tohoto charakteru jsou projevem bezmoci, frustrace z nepochopení, přetížení atp.

Žáci mají ve spolupráci školského poradenského zařízení (PPP, SPC) a školního poradenského pracoviště (ŠPP) vypracovány doporučení, která jsou v rámci individualizace konkretizována na určitého žáka s postupy, které napomáhají řešit situace, které mohou nastat (v případě potřeby IVP, IVýP).

18 POSTUP ŠKOLY PŘI ŘEŠENÍ RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ V DOPRAVĚ

Rizikové chování v dopravě můžeme obecně charakterizovat jako takové jednání, které vede v rámci dopravního kontextu k dopravním kolizím a následně k úrazům nebo úmrtím.

V oblasti rizikového chování v kontextu dopravy téměř výlučně komunikujeme s rodiči dítěte a domlouváme případné akce orientované na zvýšení kompetencí dítěte v dopravním systému (ideálně dle informací od rodičů, v jakých dopravních situacích se jejich dítě pohybuje). Výjimečně kontaktujeme policii, a to zejména v případě, kdy jsme svědky aktivit dětí, které mohou vést k dopravním nehodám. Vymezení, kdy už nejde o prevenci, ale represivní opatření – přestupek, trestný čin (informace – Policie ČR/OSPOD).

Rizikové faktory	Doména	Protektivní faktory
Nedostatek kladných vzorů v rodině.	Rodina	Posílení monitoringu rodiny, osvěta rodičů (formou poskytování informací na rodičovských schůzkách, případně individuální konzultace s rodiči. Za vhodné považujeme poskytnutí informačního materiálu.
Nedostatečné vzdělání (dopravní výchova) a praktické dovednosti (např. nácvik na dopravním hřišti).	Škola	<i>Akademické kompetence.</i> Implementace dopravní výchovy do školního vzdělávacího programu. <i>Školní iniciativa (zapojení do vzdělávacích akcí.)</i> Městská policie. Dopravní policie. BESIP: metodologická podpora a informace. Centrum dopravního výzkumu: odborné informace a publikace v oblasti dopravní výchovy. www.ibesip.cz www.cdv.cz www.adiktologie.cz www.uamk-cr.cz
Osobnostní faktory: připravenost k agresivnímu jednání, vyhledávání vzrušení, úzkostnost, depresivita, nízká sebekontrola, nedostatečná anticipace rizika, problematický vztah k autoritě.	Osobnost	Selektivní primární prevence. Centrum adiktologie PK VFN a 1. LF UK Praha – školení a poskytnutí metodik pro selektivní primární prevenci.
Nevhodná úprava komunikací a prostředí pro nácvik vhodného dopravního chování (cesta do školy, přechody).	Komunita	Spolupráce s komunitou, poskytování odborných (pedagogických) informací/ požadavků dopravním úřadům/ policii.

19 POSTUP ŠKOLY PŘI ŘEŠENÍ PORUCH PŘÍJMU POTRAVY

Pro poruchy příjmu potravy (především mentální anorexie a bulimie) je příznačný nadměrný strach z tloušťky, nespokojenost s tělem a nadměrná snaha o dosažení štíhlosti a její udržení.

Při podezření na výskyt poruchy příjmu potravy učitel spolupracuje se zákonnými zástupci a taktně ve spolupráci se ŠPP odkazuje na služby odborné pomoci.

Vývoj poruchy může souviset také se skrytou patologií rodiny, proto součástí léčebné péče je i psychoterapeutická pomoc. Učitel spolupracuje se specializovanými odborníky.

Rizikové faktory	Doména	Protektivní faktory
Specifické: nevhodné jídelní a stravovací zvyklosti v rodině, diety, obezita v rodině, PPP v rodině, některé sporty a zájmy. Obecné: nedostatek rodič. kontroly, duševní poruchy, alkohol v rodině, přílišné zaměření na sebekontrolu a výkon (nebo naopak absence sebekontroly), přílišný důraz na vzhled. Rodiče jako vzor řešení problémů.	Rodina	Posílení monitoringu podpory rodiny, edukace: změny stravovacích zvyklostí.
Prezentování nevhodných módních vzorů, diet.	Komunita	Přiměřenost v prezentovaných postojích, diskuse k otázkám zdraví, životního stylu, hodnot...
Užívání diet, nevhodné stravovací a pohybové zvyklosti, skandalizace nadváhy, šikana kvůli nadváze a vzhledu.	Vrstevníci	Bohatší, jinak zaměřené zájmy, oslabení soutěživosti, šikany pro vzhled, nadváhu. Edukace ve směru zdravé výživy, nebezpečí diet a některých „metod hubnutí“.
Úzkostnost, pedanterie u anorexie; impulzivita a nezdrženlivost u bulimie.	Osobnost	Vhodná relaxace, diferencovanost přiměřených zájmů a aktivit, přiměřená sebekontrola, psychoterapie.
Nadváha, obezita, nadměrná sebekontrola, černobílý pohled na sebe a svět.	Jedinec	Úprava stravovacích a pohybových návyků, nebezpečí diet a jednostranné snahy redukovat hmotnost.
Nízké sebevědomí, důraz na vnějškové hodnoty, orientace na jednoduché řešení, neschopnost akceptovat zpětnou vazbu, následky.	Škola Rodina Komunita	Rozvoj individuálních možností, výchova k různorodosti, přiměřenosti, rozvoj obecné vzdělanosti. Psychoterapie, rodinná terapie.

20 POSTUP ŠKOLY: PSYCHICKÁ KRIZE, DUŠEVNÍ ONEMOCNĚNÍ ŽÁKA

Souvislost psychických potíží a rizikového chování

Mezi nejzávažnější příznaky, které v období dětství a dospívání vyžadují psychiatrickou intervenci, jsou řazeny jakékoliv formy agrese, včetně suicidálního chování, účelového vyhrožování, sebepoškozování a agrese vůči věcem nebo zvířatům. Méně nápadnými symptomy pak mohou být například změny chování a myšlení, režimu spánku, zájmů a vztahů s vrstevníky, zhoršení školního výkonu, soustředění, výkyvy nálady. Symptomy duševního onemocnění mohou být i proměnlivé a nespecifické somatické příznaky, polymorfní stesky (stěžování si na velmi četné a pestré obtíže), bolesti bez zjevné příčiny, únava, změna váhy.“

Jak postupovat

- Důvěrný vztah mezi učitelem a žákem (i jeho rodinou) může hrát významnou roli při celém procesu poskytování včasné nejefektivnější intervence.
- Úkolem pedagoga není dané potíže diagnostikovat či léčit. Jeho role spočívá zejména ve zprostředkování kontaktu žáka s rodiči (či v podpoře k němu) a poté případně s příslušnými odborníky.
- Škola rodičům nabídne spolupráci. Pro žáka v psychické krizi či v době počínajícího duševního onemocnění je vedle poskytnutí včasné intervence zásadní také podpůrné a přijímající prostředí.
- Důležité je podporovat u žáků jejich schopnost odolávat stresu, tlaku vrstevníků, nepříznivým individuálním či sociálním okolnostem a směřovat je k využívání příležitostí zažívat zkušenost životní spokojenosti.

V jakém případě vyrozumět OSPOD/Policii ČR

V případě odmítavého či nespolupracujícího postoje rodičů se může pedagog obrátit na psychologa spádové pedagogicko-psychologické poradny s žádostí o metodickou podporu pro práci s daným žákem, a to i proti vůli rodičů. Pokud se jedná o ohrožení zdraví či života dítěte, je na místě kontaktovat OSPOD (Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí). I dítě má právo požádat OSPOD a také školu a školské zařízení o pomoc při ochraně života a svých práv a učinit tak může i bez vědomí rodičů.

Na úrovni jedince

Rizikové faktory	Protektivní faktory
• nízké sebehodnocení a nedůvěra v sobe • neschopnost regulovat emoce • neschopnost zvládat zátěž • vážná tělesná nemoc nebo úraz • smrt milované nebo jinak významné osoby • odloučení (od přátel, rodiny, spolužáků) • konec milostného vztahu • mezilidské konflikty s blízkými osobami • agresivní chování vůči druhým, antisociální nebo provokativní chování, problémy se zákonem • agresivní chování vůči sobě, sebepoškozování, suicidální pokus • nestálá nálada, vysoká popudlivost, podrážděnost • neschopnost vnímat či chápat realitu • tendence žít ve fantazijním světě • představy o své významnosti střídající se s pocity méněcennosti • úzkost • nejistota týkající se sexuální identity, orientace • silné přesvědčení o svojí pravdě • přehnané projevy nadřazenosti, které mohou maskovat silný pocit nejistoty a méněcennosti • častý pocit rozčarování či nespravedlnosti	• odolnost vůči stresorům • dobrá emoční regulace • schopnost pozitivního přístupu k problémům • dobré sociální a komunikační dovednosti • sebedůvěra, dostatečná sebeúcta, důvěra v danou situaci a v úspěch • ochota vyhledat odbornou pomoc, když se objeví obtíže (např. ve škole) nebo v případě zátěžových situací • vyhledání odborného poradenství v případě důležitých rozhodnutí • otevřenost vůči zkušenostem jiných lidí a novým způsobům řešení

Na úrovni rodiny

Rizikové faktory	Protektivní faktory
• nedostatek rodičovské lásky • dysfunkční rodinné zázemí • psychopatologie rodičů se zjevnými afektivními či jinými psychiatrickými obtížemi • alkoholismus, zneužívání návykových látek nebo antisociální jednání v rodině • výskyt sebevraždy nebo pokusu o sebevraždu v rodině • násilnická rodina se sklony k týrání a zneužívání • nedostatečná péče rodiny/zákonných zástupců, nefunkční komunikace v rodině • časté hádky rodičů/zákonných zástupců s agresivitou • rozvod, odloučení nebo smrt rodičů/zákonných zástupců • příliš vysoké, nebo naopak příliš nízké očekávání ze strany rodičů/zákonných zástupců • nepřiměřená či přehnaná autorita rodičů/zákonných z. • nedostatek času rodičů/zákonných zástupců, aby si všímali a řešili emocionální problémy dítěte či negativní emocionální prostředí, ve kterém převládá odmítnutí a zanedbávání • příliš přísná nebo nejednotná pravidla v rodině • nedostatek finančních prostředků v rodině • nízká vzdělanost v rodině	• silné a zdravé vztahy v rodině a vzájemná podpora • pozitivní vzory, jak zvládat zátěžové situace • otevřená komunikace v rodině • přiměřená úroveň vztahové soudržnosti

Na úrovni společnosti

Rizikové faktory	Protektivní faktory
• stigmatizující nastavení společnosti • nedemokratické společenské uspořádání • nízké sociálně-ekonomické postavení, nižší vzdělání, nezaměstnanost v rodině • přistěhovalectví a migrace	• tolerantní společnost • komplexní preventivní programy • dostupná síť podpůrných služeb - je se kam obrátit • podpora destigmatizace

Na úrovni školy a komunity

Rizikové faktory	Protektivní faktory
• nepřipravenost na vstup do školy a neschopnost přizpůsobit se požadavkům • nedostatek pozitivní interakce se spolužáky a učiteli • neúspěch a izolace • vyhledávání ostatních dětí s podobnými potížemi (problémové vrstevnické party) • šikana • negativní vzory – poškozující se spolužák/skupina (emo, gotici) nebo tlak skupiny vrstevníků • šokovaný, indiskrétní, odsuzující, trestající učitel • nespokojenost s výsledky ve studiu a neprospěch • vysoké požadavky školy • časté změny bydliště • příslušnost k minoritní skupině • bydliště v nepříznivé sociální lokalitě	• dobrá společenská integrace nejen ve školním kolektivu, ale i v rámci mimoškolních aktivit (sport, zájmové kluby apod.) • dobré vztahy se spolužáky • vnímavost školy vůči osobnostním specifikům • otevřená komunikace (učitel, školní psycholog) • pochopení, respekt a diskretnost v jednání • ochota naslouchat bez hodnocení a zděšení • programy primární prevence rizikového chování • podpora wellbeingu • cílená podpora socio-emočního učení • dobré vztahy s učiteli a dalšími dospělými

21 POSTUP ŠKOLY PŘI SEBEVRAŽEDNÉM CHOVÁNÍ ŽÁKA

Sebevražda je obvykle dlouhodobý proces s určitým vývojem (od sebevražedných myšlenek, tendencí, plánů až k rozhodnutí vzít si život). Mnoho lidí, kteří o sebevraždě přemýšlí nebo se o ni pokusí, ve skutečnosti zažívají silnou psychickou bolest a hledají řešení, jak se jí zbavit. Sebevražda tak může být nešťastným vyústěním vnitřního utrpení.

Na úrovni školy jde v prevenci sebevražednosti o několik principů:

- téma duševního zdraví není tabu, mluví se o něm, zařazuje se napříč předměty (např. před testem se žáci mohou učit hlubokému dýchání, aby se zklidnili)
- pozitivní klima a atmosféra, škola bezpečným místem, které je přijímající, otevřené
- dostupnost informací, ve škole jsou dostupné informace o možné pomoci (např. formou letáků na nástěnkách), škola disponuje kontakty na odborníky v oblasti péče o duševní zdraví ve svém kraji
- funkční školní poradenské pracoviště (ŠPP) - poskytuje podporu nejen individuálně žákům (či pedagogům), kteří mají potíže se svým duševním zdravím či prožívají těžkou životní situaci, ale může průběžně zvyšovat duševní gramotnost žáků
- přístup učitelů, učitelé jsou všímaví ke svým žákům, znají varovné signály sebevražedného jednání, umějí identifikovat žáka v riziku sebevražedného chování

Úkolem pedagoga je rozpoznat žáka v ohrožení a přesunout jej v systému péče dále. Úkolem pedagoga není diagnostikovat žáka, poskytovat či nahrazovat odbornou péči.

Intervence pedagoga:

- **mírné riziko** – žák má myšlenky na sebevraždu (vedení podpůrného rozhovoru)
Zásadní je neslibovat žákovi naprostou důvěrnost informací (Slibuji, že to zůstane mezi námi), i když si pedagog musí být vědom citlivosti údajů, které mu žák sděluje. Slíbení důvěrnosti a její následné prolomení mohou žáci vnímat jako zásadní narušení důvěry. Pedagog tedy nejedná za zády žáka, ale domlouvá se společně s ním na dalším postupu tak, aby situace byla bezpečná a žák měl stále možnost nějaké kontroly.

- **střední až vysoké riziko** – žák má sebevražedné tendence

V dané situaci je vhodné učinit následující kroky:

- jeden pedagog zůstává s žákem a nenechává ho o samotě
- vhodný je podpůrný empatický rozhovor
- vysvětlit, že budou kontaktováni jeho zákonní zástupci
- zavolat si na pomoc další dospělou osobu, která pomůže situaci řešit a která volá zákonným zástupcům a informuje je o situaci
- předat zákonným zástupcům kontakty na odbornou pomoc v kraji

akutní riziko – žák se pokusil o sebevraždu na půdě školy

Jde o situace, kdy si žák ve škole patrně ublížil (např. pořezal se, spolykal prášky), chystá se k tomu, chystá či vyhrožuje, že si ublíží. První dospělý, který žáka najde, by měl:

- snažit se jednání zabránit, pokud lze, nebo poskytnout první pomoc
- zůstat s žákem a nenechat ho o samotě
- zavolat Rychlou záchrannou službu (155)
- zavolat si na pomoc další dospělou osobu, která mu pomůže situaci řešit
- zavolat zákonným zástupcům žáka a informovat je o situaci

Po situaci by měl pedagog vytvořit zápis o situaci a informovat ředitele školy, příp. ředitelem dalšího pověřeného pracovníka (ideálně někdo ze ŠPP). Stejně tak má škola povinnost zaznamenat situaci do Knihy úrazů.

Na individuální úrovni

Rizikové faktory	Protektivní faktory
• předchozí pokus o sebevraždu či sebevražedné myšlenky • zneužívání alkoholu či jiných návykových látek • duševní onemocnění (zejména deprese či schizofrenie) • chronická úzkost • nízké sebehodnocení • nízká schopnost regulovat emoce • nedůvěra v sebe samého • nízká schopnost zvládat zátěž • impulzivita • sebepoškozování • neheterosexuální orientace (LGBTQ+) • dlouhodobé tělesné onemocnění • pocity izolace či nedostatku sociální podpory • nápodoba v chování • neúspěchy ve školním prostředí	• odolnost vůči stresorům • dobrá emoční regulace • schopnost pozitivního přístupu k problémům • zdravé sebevědomí • zážitky úspěchu • sebedůvěra • pozitivní aktivity (kde žák něčeho dosahuje, někde je mu dobře, dává mu to smysl...) • úspěch ve škole • ochota vyhledat pomoc • pocity zapojení do kolektivu, sounáležitosti

Na úrovni rodiny, školy a vztahů:

Rizikové faktory	Protektivní faktory
• sebevražda v rodině (či blízkém vztahovém okolí) • duševní onemocnění v rodině • dysfunkční rodinné zázemí • traumatické zkušenosti (např. zneužívání, týrání) • konflikty ve vztazích, disharmonické vztahy či ztráty vztahů • šikana	• silné a zdravé vztahy • podpora rodiny a přátel • zdravé modely chování dospělých • pozitivní atmosféra ve třídě/ škole

Na úrovni společnosti:

Rizikové faktory	Protektivní faktory
• dostupnost prostředků k provedení sebevraždy • role médií (např. nevhodné reportování o sebevraždě) • stigma (např. lidí s duševním onemocněním) • diskriminace (např. menšin) • nedávné sebevraždy v blízkém okolí	• zájem dospělých (např. doktorů, trenérů...) • dostupnost péče

Základní škola a Mateřská škola, Hradec Králové – Svobodné Dvory, Spojovací 66

22 POSTUP ŠKOLY PŘI ŘEŠENÍ ŠIKANY – viz Příloha č. 2: Školní program proti šikanování